

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

פרשת שמייני

זמן ר"ת	צאת השבת	חלוקת נרות שבת	לוח אור החיים
20:42	19:51	18:59*	י"ם
20:40	19:50	18:58	ת"א
20:42	19:52	19:00	חיפה
20:40	19:50	18:58	ב"ש

* לנותרים 40 דק': 18:39

אש זרה

להתעסק בדברים היקרים בתכלית היוקר, כמו עניני המקדש ודברי התורה, רק בעת שיהיה האדם מיושב בדעתו ומכוון בכל מעשיו, אין להאריך בדברים פשוטים. ע"כ. ומשמע דוקא שיכור. ואולם אם כך, היה לתורה לאסור דוקא שלא להשתכר, ומדוע היא מצוה שלא לשתות יין כלל, ואפילו פחות מרביעית יין, ואפילו הוא מזוג היטב במים, אסור לו לעבוד כך עבודתו, ואע"פ שאינו שיכור כלל ועיקר, אלא שאינו חייב מיתה. (כמבואר כל זה בכריתות י"ג, ובמנחת חינוך אות א' וד', ע"ש). ובפשטות ניתן לומר בכדי שהכהנים לא ימשכו אחר השתיה, ולבסוף יבואו לידי שכרות, ולכן הרחיקה את הכהנים לגמרי, וכמו שראינו בניזר שהתורה הרחיקה ממנו את שתית היין לגמרי ואסרה עליו אכילת ענבים ואפילו קליפתם, ולפי זה צריך לחלק בין מקומות של שמחת הגוף וכגון סעודות שבת וברכת המזון וחתונה ומילה, ששם ראו חכמים לנכון לצוות על שתית יין מזוג ולא חששו מזכרות, לבין מקום עבודת ה' ולימוד תורתו ששם התורה הרחיקה את היין מכל וכל. ומכאן נלמד שלכל דבר יש מקום וחשיבות, וכאשר עושים אותו במקומו, זה עבודת ה' נפלאה, אך כאשר עושים אותו שלא במקומו, הרי זה עוון פלילי שמגנה התורה ומענישה בעונש חמור של מיתה בידי שמים, ה' יצילנו. והנה הרמב"ן (ויקרא י"ט) כתב וז"ל: והטעם בצואה הזאת עתה, שלא יתעה הכהן בשכרות היין ויבוא לידי מחשבה שאינה כהוגן וימות בה, כאשר עשו בניו, ויתכן כי מה שדרשו (ויק"ר יב א) שהיו נדב ואביהוא שתויי יין, לומר כי מפני יינם טעו באש זרה, לא שיהיה העונש מפני היין, כי עדיין לא הוזהרו ממנו, אבל עונשם שטעו באש ה', כאשר רמזתי (לעיל פסוק ב). עכ"ל. ומבואר בדבריו שבאמת נדב ואביהו לא נענשו על שתית יין, אלא על מה שטעו מחמת היין, ומפני שיצאה טעות מן היין לכן אסרה התורה את שתית היין.

ולפי מה שביארנו בענין הטעם לאיסור שתית היין בעת עבודת המקדש, על אף חשיבות היין בשאר מקומות, נלמד גם הטעם לאיסור היין דוקא כאן אחר הקרבת נדב ואביהו אש זרה, שהנה הקטורת הינה חשובה ורצויה מאוד לפני ה' יתברך, ועושה נחת רוח לפניו יתברך יותר מכל הקרבנות, אולם כאשר אינה בזמן הנכון ובמקום הנכון, אין זה רצוי לפני ה' יתברך, ואדרבה אותה הקטורת יש בה עוון וגורמת לחרון אף ולא לנחת רוח, כדוגמת היין ממש, ולכן ציוותה התורה דוקא כאן את הכהנים על היין, ובזה אפשר לבאר דברי רבותינו שאמרו על נדב ואביהו ששתויי יין היו, והיינו כשם שהשותה יין במקום שמחה הוא רצוי ומבורך, אך השותה במקום העבודה הוא חייב מיתה, כך נדב ואביהו שהקטירו קטורת שלא במקומה, היו בחינת שתויי יין שלא במקומם.

אחים יקרים, עבודת ה' יתברך אינה נלמדת מהשערת שכלנו והרגשת ליבנו, אלא מציווי הבורא יתברך, בואו ונעסוק בתורה בהתמדה ויגיעה לדעת חוקיה משפטיה והלכותיה, כרצון הבורא יתברך בדיוק, ואז נזכה לעשות נחת רוח לפניו יתברך בכל מעשינו. ה' יזכנו.

בפרשתנו אנו קוראים על מיתתם של נדב ואביהו, שני קדושי עליון, בניו של אהרן, והנה רבותינו ביארו לנו מה היה חטאם שבסיבתו מתו, וביארו לנו מספר דברים: א. שלא נשאו נשים ולא הולידו בנים. ב. שהיו שתויי יין. ג. שהורו הוראה בפני רבם. ד. שלא רחצו ידיהם ורגליהם לפני כניסתם לעבודה. [וביחד עם האש זרה המפורש בתורה, הינם חמישה דברים ורמזים במילים אש זרה: אש, שתויים, זרע, רחצה, הוראה. (ספר חומת אנך להחיד"א ויקרא י' א)].

ואולם מן הפסוק מבואר במפורש שחטאם היה שהקריבו אש זרה, וכמו שנאמר (ויקרא י' א') וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. והתורה חזרה על כך עוד פעמים, האחד בתחילת ספר במדבר במנין תולדות אהרן, וכמו שנאמר (במדבר ג' ד') וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי ה' בְּהִקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי ה'. וכן הוא במנין האחרון שבספר במדבר, וכמו שנאמר (במדבר כ"ו ט"א) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּהִקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי ה'. וא"כ מוכרחים לומר שזה היה עיקר חטאם, וכל שאר החטאים שהזכירו רבותינו השתלשלו מכך. [וכעין שפירש הכלי יקר, עיין בדבריו].

והנה מיד לאחר מכן התורה (ויקרא י' ט') מצוה את אהרן ובניו, יִין וְשִׁכָר אֵל תִּשָּׁק אֹתָהּ וּבִנְיָהּ אֶתָּה בְּבִאָתְכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמְתוּ, והנה למי שאומר שזה היה חטאם שנכנסו שתויי יין למקדש, יבוא טוב, ואדרבה מכאן הוא למד זאת, שלכן התורה ציוותה על כך מיד בסמוך. אולם לאלו החולקים מה מקום יש לצוות כעת על כך שבכניסתם למקדש לא ישתו יין ושכר, ובפרט לפי המבואר בתורה שעוונם העיקרי היה אש זרה, ואיך זה מתקשר ליין ושכר.

ובאמת יש להבין מדוע באמת שלא ישתו הכהנים יין ושכר, ובפרט בהתחשב שבזמנם זה היה המשקה העיקרי שלהם בכל סעודה, ומפני כך תיקנו ברכות חשובות על היין, וכמו הקדוש וההבדלה, וברכת המזון (למי שסובר, ועכ"פ יש בזה מצוה), וברכת חתנים, וברכת המילה, ועוד, א"כ אדרבה יש חשיבות בשתית היין, ולכאורה אולי אדרבה היה לתורה לצוות שלפני כניסתם לעבודת המקדש לברך על הגפן ולשתות כוס יין [ובפרט לפי המבואר בזהר הקדוש בפרשתנו (ח"ג דף מ ע"א) שיהיו שנועשה בשמירה הראויה ממגע גוי, הוא יין ששורה עליו קדושה ומעורר את שורשיו העליונים שבקדושה למעלה, ע"ש].

ואמנם כונת התורה באמת לאסור אך ורק שלא ישתכרו, וכמו שמוכח מהגמרא שאינו חייב מיתה אלא ברביעית יין שעברו עליו ארבעים יום מעת עשייתו, ואינו מזוג במים כלל, ושותה אותו בבת אחת, ואם חסר אחד מהתנאים הללו אינו אסור מן התורה, וכמו שנראה מהזהר הקדוש (ח"ג דף לט ע"א), ששואל מדוע באמת שהכהנים לא ישתו יין, והלא היין משמח, והכהנים צריכים לעבוד את עבודתם בשמחה, ומתריך מפני שהיין תחילתו שמחה וסופו עצב, והיינו שבסופו של דבר הוא מביא את האדם לידי עצבות, אמנם כל זה רק בשותה לשוכרה, שכידוע רבוי יין מביא את האדם לבסוף לעצבות. וכן נראה מטעמו של ספר החינוך (מצוה קנ"ב) למצוה זו, שכותב: שורש המצוה ידוע, שאין ראוי

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמיניאן בת רחל, ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, הי' ישמרם ויצילם מכל צרה ופגע

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לשבת (כללים בהלכות שבת)

חטאתו אשר חטא, וחרד ומפחד עליה - הקדוש ברוך הוא מוחל לו, ובזמן שמעביר העבירה מנגד עיניו והיא קטנה וקלה לנגד עיניו, דומה למי שנשכו עקרב והוא בז לנשיכה, ודוחק רגלו על הארץ להעביר הארס, ורואיו יאמרו לו הלא ידעת כי תעלה מכף רגלך ועד קדקדך. עכ"ל. ואף שלא עבר אלא בשוגג מתחייב בקרבן, שכן נשמת האדם היא כבגד לבן צהור, שכל דבר מאכל שישפך עליו ילכלך אותו וע"פ שלא נתכוין לכך (מגדל עוז ליעב"ץ, בית מדות, עליית היראה גנוז ו'), ולא עוד אלא שהשוגג אם היה חדור בדעתו ידיעת מלאכות השבת וחומרתן לא היה בא לידי מכשול אפילו בטעות [וכמו שאין אדם נופל ממיטתו בלילה אפילו בטעות, מתוך שחזור בידיעה שאינו רוצה ליפול].

חייב פטור ומותר

ד. לאור האמור, בכל מקום שכתבו רבותינו בהלכות שבת חייב, פירושו שעבר איסור תורה וחייב סקילה במזיד עם עדים והתראה, או חייב כרת במזיד בלי עדים או בלי התראה, או חייב קרבן חטאת בשוגג. ואע"פ שכיום אין בית המקדש קיים, מ"מ צריך האדם לדעת חיוב השוגג בחטאת בשביל שידע חומרת העובר בשוגג, ועוד שמהרה יבנה המקדש ואולי יזכה ויקריב בחייו קרבן חטאת לכפרתו. [וכמו ר' ישמעאל שכתב בפנקסו לכשיבנה המקדש אביא חטאת שמנה (שבת י"ב:)]. ואולם כל שאמרו רבותינו שהעושה דבר זה פטור, הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת, ואיסורו מדברי סופרים הרחקה מן המלאכה. (רמב"ם פ"א משבת ה"ג). [ואולם יש יוצאים מן הכלל, שנאמר עליהם פטור והם מותרים לכתחילה, וכמבואר במסכת שבת (ג, ק"ז), אך כל זה בדברי חכמי המשנה והגמרא, (עיין בתוספות ג, ד"ה בר מהני), אולם בדברי רבותינו הראשונים והשו"ע, כל מקום שנאמר פטור, היינו פטור אבל אסור, ומה שמותר לכתחילה נאמר בו מותר. ועיין עוד ברמב"ם שכתב: והעושה אותו בזדון מכין אותו מכת מרדות, והיינו בזמן שסנהדרין היתה קיימת, וכן כשיד ישראל היתה תקיפה והיו בתי הדין מעמידים הדת על תילה]. וכל מקום שאמרו חכמים מותר, היינו מותר לכתחילה ואין בזה שום איסור כלל (רמב"ם שם ה"ד).

מלאכה בשוגג ומזיד

ה. כל העושה מלאכה בשבת מקצתה בשגגה ומקצתה בזדון, בין שהזיד ולבסוף שגג [כגון שהתחיל מלאכה אסורה במזיד ובאמצע המלאכה שכה כלל ששבת היום, או שזו מלאכה אסורה], בין ששגג ולבסוף הזיד [כגון שהתחילה במלאכה אסורה בשוגג, ובאמצע מלאכתו נזכר ששבת היום או שהמלאכה אסורה ובכל זאת המשיך במלאכה], פטור, עד שיעשה שיעור המלאכה כולה מתחלה ועד סוף בזדון ואחר כך יהיה חייב כרת, ואם יהיה בעדים והתראה חייב סקילה, או שיעשה שיעור מלאכה כולה בשגגה מתחילה ועד סוף ואחר כך יהיה חייב חטאת קבועה. (שבת ק"ב, רמב"ם פ"א משבת הל' י"ט). [ואמנם הפטור הזה אין כונתו שיהיה פטור אבל אסור, ויהיה איסורו רק מדרבנן, אין הדבר כן, שהרי עבר בודאי על מלאכה האסורה מן התורה, רק שעבר עליה חציו במזיד חציו בשוגג, ולכן אינו יכול להתחייב עליה לא עונש ולא קרבן, אבל פטור זה היינו מפטור מעונש וקרבן אבל עבר איסור מן התורה, כן נלע"ד ברור].

בסיעתא דשמיא נתחיל לכתוב בענין מלאכות השבת, ונלך על סדר אבות המלאכות, ונבאר בכל אב מי הם הנקראים אב ומי הם הנקראים תולדות, ומה הם גזירות חכמים שבכל מלאכה ומלאכה, אולם קודם לכן נכתוב כללים בהלכות שבת והגדרות, שיקלו עלינו לכתוב את ההלכות בהיות והכללים יהיו ברורים ומושגים ביד הקורא.

איסור שבת בלא ועשה

א. י"ב פעמים הוזכרה התורה על שמירת השבת, מפני שהיא שורש האמונה שהקב"ה ברא את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת (הקדמת המשנ"ב לחלק ג'), והתורה ציוותה אותנו על שמירת השבת בלא תעשה, וכמו שנאמר בעשרת הדברות (שמות כ' ח-י'): זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתְךָ. יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹקֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְךָ וְכו', וכן ציוותה על שביעת השבת בלשון עשה, וכמו שנאמר (שמות כ"ג י"ב) שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְעֹשֶׂיךָ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת, ללמדנו שהעושה מלאכה בשבת עובר על לאו וביטל מצות עשה (רמב"ם פ"א משבת ה"א).

עונש המזיד

ב. העובר על אחת ממלאכות האסורות בשבת, אם עשה במזיד ויש עדים למעשהו, והתרו בו שלא יעבור ועבר, הרי הוא חייב סקילה בזמן שהסנהדרין היתה נוהגת, ואם לא היו עדים למעשיו, או שהיו עדים אך לא התרו בו, אינו חייב סקילה בבית דין אלא חייב כרת, והיא מיתה בידי שמים, ואמנם אמרו רבותינו (כתובות ל). מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו סנהדרין דין ארבע מיתות לא בטלו ומי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ופירש רש"י: נופל מן הגג - דומה לנסקל שדוחפין אותו מבית הסקילה לארץ, שגבוה ב' קומות היה (סנהדרין מ"ה). חיה דורסתו - ארי מפילו לארץ והורגו בדריסה. עכ"ל. אך מבואר בתוספות (שם ד"ה דין) שאין זה מוכרח והרבה חשבונות יש לבורא עולם, ויש מי שנענש בעולם הזה ויש מי שנענש בעולם הבא, ויש מי שמאריכין לו, אך מי שחוזר בתשובה מקילים לו ופועמים אף מוחלים לו לגמרי, והכל תלוי בתשובתו.

חיוב השוגג בקרבן

ג. העובר על אחת ממלאכות האסורות בשבת בשוגג, והיינו כגון שלא ידע או שכח שמלאכה זו אסורה, או ששכח שהיום שבת, בזמן שביטל המקדש היה קיים היה חייב להביא על שגגתו חטאת קבועה, והיינו בהמה נקבה מן העזים או מן הכבשים (כמבואר ברמב"ם פ"א משגגות ה"ג וד'). וכתב רבנו יונה (שערי תשובה שער ד' אות ט"ו) וז"ל: ודע כי השוגג עונש יענש, רוצה לומר: מי ששגג בדבר שדרך בני אדם להזהר ממנו, ויש לו לדאוג ולפחד מחטאו. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים מ"ח), כאשר היה אדם עובר עבירה בשוגג היה לבו דואג עליו וחרד ומפחד לחטאו עד שהיה עולה לירושלים והיה מקריב קרבן החטאת היה אך שמח, על זה נאמר "יפה נוף משוש כל הארץ", ומה שכתוב "ירכתי צפון" על המזבח, ירכתי צפון היה משוש כל הארץ, כי החטאת היתה נשחטת על ירך המזבח צפונה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים י"א): בזמן שאדם עובר עבירה ונושא ונותן בלבו תמיד על ענין